

JAARVERSLAG 2014

« Dit is het eerste verslag over een volledig jaar van de nieuwe autoriteit. Een jaar van contrasten. »

Voorwoord

Dit is het eerste verslag over een volledig jaar van de nieuwe autoriteit. Een jaar van contrasten.

Het Mededingingscollege nam een eerste beslissing in een erg complexe inbreukzaak (de Electrabel beslissing), beslissingen in een eerste voorlopige maatregelenprocedure, in een eerste beroepsprocedure tegen een sepotbeslissing van het Auditoraat, en er waren een paar niet vereenvoudigde concentratiezaken.

Het Auditoraat besliste in veertien vereenvoudigde concentratiezaken en nam sepotbeslissingen in drie dossiers. Verder was er vooral intensief onderzoekswerk met onder andere het openen van 13 nieuwe onderzoeksdossiers, een aantal huiszoeken en een opmerkelijke toename van het aantal clementieverzoeken.

Er waren ook de eerste amicus brieven, de nieuwe richtsnoeren inzake de berekening van geldboetes en het deontologisch handvest der assessoren. Tenslotte was er intensief overleg in het Europese netwerk.

Maar 2014 was ook een jaar waarin lopende procedures betreffende eerder gestelde onderzoeksdaden het afsluiten van een aantal zaken aanzienlijk bleven vertragen zodat het erg onzeker is of die zaken in 2015 tot een eindbeslissing kunnen leiden.

En 2014 was zeker ook een jaar van frustratie over het uitblijven van bevorderingen en rekruteringen. Het ontwikkelen van een nieuw

personeelsstatuut vergt tijd, creëert onzekerheid en vergt veel van mensen waarvan de aandacht al voor tal van andere kerntaken wordt opgeëist. Dat kon moeilijk worden vermeden. Maar wat erg frustrerend is dat het ook onmogelijk bleek om onder de overgangsregeling mensen te bevorderen en te rekruteren. Het verloop van mensen is op zich naar internationale normen niet hoog. Maar ieder jaar zijn er mensen met pensioen gegaan, ingegaan op mooie voorstellen binnen of buiten de FOD Economie, zonder dat wij hen konden vervangen of medewerkers de bevordering geven waar zij op konden hopen en die zij elders konden krijgen. En wij hebben het team al helemaal niet kunnen versterken tot een aantal dat beantwoordt aan onze behoeften. De cijfers in dit jaarverslag spreken voor zich.

Vorig jaar besloot ik het verslag met de opmerking dat periodes van grote veranderingen nooit gemakkelijk zijn. En dat geldt nog meer naarmate die periodes langer duren en de uitkomst onzeker blijft. Ik wil daarom in naam van het Directiecomité alle medewerkers van de BMA bijzonder danken voor hun inzet in 2014.

Jacques Steenbergen

Jacques Steenbergen
Voorzitter

Inhoud

1. De BMA	4	9. Het informele mededingingsbeleid en "advocacy"	20
1.1. De structuur van de BMA	4	9.1. Het informele mededingingsbeleid	20
1.2. Werkstromen	5	9.2. Informele tussenkomsten	20
1.3. Prioriteiten	5	9.3. Sectoronderzoeken	20
2. Enkele cijfers	6	9.4. Samenwerking met regulatoren en de FOD Economie	20
3. De formele dossiers betreffende de handhaving van de artikelen IV.1 en 2 WER en 101 en 102 VWEU	10	9.5. Het beantwoorden van diverse vragen die aan de autoriteit worden gesteld en haar betrokkenheid in onderzoeken en procedures (andere dan beroepen tegen eigen beslissingen)	21
3.1. Zaken waarin de vorige Autoriteit het onderzoek al afgesloten had maar de Raad voor de Mededinging nog geen beslissing nam	10	9.6. Diverse andere advocacy initiatieven	21
3.2. Nieuwe onderzoeksdossiers	11	10. Regelgeving	22
3.3. Opvolging van vorige beslissingen van de Raad voor de Mededinging	11	11. De economische effecten van het Belgische mededingingsbeleid	23
3.4. Korte bespreking van beslissingen van het Mededingingscollege	11	11.1. Inleiding	23
3.5. Korte bespreking van beslissingen van het Auditoraat	12	11.2. Methode	24
4. Het concentratietoezicht	14	11.3. Resultaten (in miljoen euros)	26
5. Het contentieux waarin de Autoriteit betrokken is	15	12. Het prioriteitenbeleid van de Belgische Mededingingsautoriteit voor 2015	27
6. Amicus Curiae tussenkomsten	16	12.1. Inleiding	27
7. Formele adviezen aan regulatoren bevoegd voor telecomcommunicatie	17	12.2. Het bepalen van de prioriteiten	28
8. Het Europese netwerk (ECN) en de internationale samenwerking	18	12.3. Strategische prioriteiten en prioritaire sectoren voor 2015	28
		Publicaties 2014	30

1. De BMA

1.1. De structuur van de BMA

De Belgische Mededingingsautoriteit (BMA) startte haar werking als autonome dienst met rechtspersoonlijkheid op 6 september 2013.

De BMA wordt bestuurd door het Directiecomité. Het directiecomité staat onder meer in voor het day-to-day management van de instelling, het bepalen van de beleidsprioriteiten en het vaststellen van richtsnoeren met betrekking tot de toepassing van de mededingingsregels.

Het bestaat uit de voorzitter, Prof. em. Dr. Jacques Steenberghe, de auditeur-generaal, Mevrouw Véronique Thirion, Dr. Alexis Walckiers, directeur economische studies, en de Heer Joachim Marchandise, directeur juridische studies.

De BMA bestaat in essentie uit een onderzoeksorgaan (Auditoraat) en uit een beslissingsorgaan (Mededingingscollege).

De voorzitter van de BMA zit het Mededingingscollege voor.

Het Mededingingscollege bestaat voor elke zaak uit de voorzitter en uit twee assessoren die op alfabetische wijze binnen de relevante taalgroep worden aangeduid.

De assessoren zijn volgens taalrol :

David Szafran, assessor ondervoorzitter (FR),

Caroline Cauffman, Wouter Devroe, Frank Naert, Gerben Pauwels, René Smits, Peggy Valcke, Freddy Van den Spiegel, Yves van Gerven, Carmen Verdonck, Chris Verleye (NL),

Pierre Battard, Laurent De Muyter, Alexandre de Streel, Martin Favart, Charles Gheur, Olivier Gutt, Christian Huveneers, Nicolas Petit, Elisabeth van Hecke-de Ghellinck (FR).

Het Auditoraat staat onder de leiding van de auditeur-generaal.

Voor elk geopend onderzoeksdossier wordt een team samengesteld dat bestaat uit personeelsleden van het Auditoraat onder leiding van een auditeur die de dagelijkse leiding heeft van het onderzoek. In 2014 heeft de auditeur-generaal 10 verschillende personen met die verantwoordelijkheid belast.

Het personeel van het Auditoraat verricht ook op verzoek van de auditeur-generaal onderzoek naar aanleiding van informatie en de analyse van informele klachten om mogelijke onderzoeksdossiers te identificeren.

1.2. Werkstromen

De BMA heeft naast zijn bijdrage tot het Europese en internationale mededingingsbeleid drie grote werkstromen:

- inbreuken tegen het Belgische of EU mededingingsrecht,
- het concentratietoezicht, en
- het informele en advocacy beleid.

In dit jaarverslag brengen wij verslag uit over :

- de formele dossiers betreffende de handhaving van de mededingingsregels¹ : het verbod van mededingingsbeperkende afspraken of onderling afgestemde feitelijke gedragingen en het verbod van misbruik van machtspositie.
- het toezicht op concentraties die een 'Belgische' dimensie hebben.
- het contentieux waarbij de BMA betrokken is
- amicus curiae interventies voor de Belgische of buitenlandse echtscolleges inzake de toepassing van artikels IV.1 en IV.2 WER en 101 en 102 VWEU,
- formeel advies aan regulerende instanties,
- de Belgische inbreng in de Europese en internationale netwerken van mededingingsautoriteiten, en de bijstand aan de Belgische vertegenwoordiging in andere organisaties waar over mededingingsbeleid gehandeld wordt.
- het bijdragen tot een betere kennis en naleving van de mededingingsregels door het informele mededingingsbeleid en het advocacy beleid.
- de medewerking van de BMA aan regelgeving.

1.3. Prioriteiten

Jaarlijks bepaalt het Directiecomité van de BMA haar beleidsprioriteiten, die zij meedeelt aan de Minister en in een nota publiek maakt. Deze in de wet voorziene prioriteiten nota voor 2014 vindt U in sectie 12 van dit jaarverslag.

¹ Boek IV van het Wetboek van Economisch Recht en de artikelen 101 en 102 van het VWEU.

2. Enkele cijfers

De Belgische Mededingingsautoriteit (BMA) in enkele kerncijfers.

	België 2014	België 2013 BMA/ WBEM ²	België 2012	EU 2013 ³	NL 2013 ⁴	F 2013 ⁵
Middelen						
Personeel ⁶	39	43	36+20,5=56,5 ⁷	728 ⁸	189 ⁹	187
Personeelsleden beschikbaar voor onderzoeken ¹⁰	29	34	40			93
Budget of uitgaven (in mio EUR) ¹¹	ong. 8,9	ong. 8,9	ong. 6,4 ¹²	94,5 ¹³	15,4 ¹⁴	20,6
Restrictieve praktijken						
Onderzoeken	13 ¹⁵	2/7 ¹⁶	20		8 ¹⁷	20/139 ¹⁸
Huiszoeking	2/8(0) ¹⁹	-/2 ²⁰	0	4 ²¹		
Beslissingen boetes	1	-/2	2	4	7	10
Bedrag boetes (mio EUR)	2	-/15,7	37,6	1882	12,5	160,5
Geraamde impact beslissingen	(90.7)	88.8	88		451	

² BMA (4 maanden of stand op 31 december)/WBEM (8 maanden tussen januari en einde augustus).

³ Bron, tenzij anders vermeld: DG Competition Annual Competition Report 2013 (Communication from the Commission en Commission Staff Working Paper) (meest recente op de website van DGComp beschikbare cijfers over deze onderwerpen).

⁴ Bron: ACM Jaarverslag 2013, tenzij anders vermeld. Cijfers tussen haakjes zijn ontleend aan het NMa jaarverslag 2010.

⁵ Tenzij anders vermeld : Rapport annuel 2013.

⁶ Vanaf 2013: VTE incl. Directiecomité.

⁷ Beschikbaar in december 2012, incl. administratieve ondersteuning voor het Directoraat generaal en de Raad (incl. het Auditoraat en de Griffie). Deeltijdse leden van de Raad zijn in aanmerking genomen als 0,5 VTE.

⁸ GCR rating 2014. Met inbegrip van antitrust, concentratiecontrole en controle op staatssteun.

⁹ Het aantal medewerkers ingezet voor mededinging (Bron GCR ratings 2014).

¹⁰ Dit begrip betreft vanaf 2013: FTE Auditoraat. Het Auditoraat kan beroep doen op de ondersteuning van de directeurs en adjunct directeur economische en juridische studies. Tot 2012: de personeelsleden van de Algemene directie die deel konden nemen aan huiszoeken en de Auditeurs.

¹¹ Op jaarbasis waarbij de waarde van de diensten in natura geleverd door de FOD Economie door de Regering geraamd werden op een waarde van ong. 1,8 miljoen euro.

¹² Omwille van de vergelijkbaarheid is rekening gehouden met de waarde van de diensten die in natura binnen de FOD Economie aan de Algemene Directie en de raad voor de Mededinging werden geleverd op basis van de in 2013 gemaakte inschatting.

¹³ GCR rating 2014. Met inbegrip van antitrust, concentratiecontrole en controle op staatssteun.

¹⁴ Budget voor mededingingszaken volgens GCR ratings 2014. Dit bedrag is wellicht exclusief algemene onkosten.

¹⁵ Open op 31 december.

¹⁶ Open op 31 december/open einde augustus.

¹⁷ Onderzoeken gestart in 2013.

¹⁸ Nieuwe zaken/lopende zaken (stock).

¹⁹ Huiszoeken onder de Belgische mededingingsregels per zaak/ opgave van het aantal ondernemingen, en tussen haakjes het aantal huiszoeken in privé woningen en gelijkaardige plaatsen.

²⁰ 0 door de BMA en 2 onder de WBEM.

²¹ Persberichten van DG COMP bevestigden dat in 4 dossiers onaangekondigde inspecties werden uitgevoerd (DG COMP persberichten). Dit cijfer betreft misbruik van machtspositie en kartel zaken.

	België 2014	België 2013 BMA/ WBEM	België 2012	EU 2013	NL 2013	F 2013
Kartels						
Beslissingen (incl. voorlopige maatregelen)	3/2 ²²	-/3+1 ²³	1+3 ²⁴	9 ²⁵	3+1 ²⁶	23/9 ²⁷
Ontwerp beslissingen (verslagen) ²⁸	0	1	4 ²⁹	7 ³⁰		
Gemiddelde duur procedures:						
Inbreukbeslissingen / afwijzing klachten na onderzoek	3m/37m ³¹	49m ³²	37m	39m ³³	_ ³⁴	
Waarvan gemiddelde duur onderzoeken		25m	³⁵			
Clementie verzoeken	17 ³⁶	9	6	33 ³⁷		7

²² Van de Mededingingscolleges: 1 beslissing over voorlopige maatregelen, 1 beslissing over de herziening van voorlopige maatregelen en 1 beslissing op beroep tegen een sepotbeslissing van het Auditoraat/2 sepotbeslissingen van het Auditoraat.

²³ 2 beslissingen van de Raad waarin een inbreuk werd vast gesteld, 1 beslissing waarin geen inbreuk werd weerhouden, en 1 beslissing over voorlopige maatregelen.

²⁴ 1 beslissing van de Raad waarin een beslissing van het Auditoraat tot sluiten van een zaak wordt vernietigd en 3 sepotbeslissingen van het Auditoraat waarin een klacht verworpen werd in het licht van de prioriteiten en de beschikbare middelen of wegens verjaring.

²⁵ 4 'kartel' beslissingen en 8 andere 'antitrust' beslissingen waarvan zeker 3 misbruik van machtspositie zaken.

²⁶ Het Jaarverslag 2013 vermeldt 1 zaak afgesloten met een rapport en 2 zaken die middels de inzet van een ander instrument dan een rapport zijn afgedaan. 1 onderzoek werd stopgezet zonder interventie. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen kartelzaken en misbruik zaken.

²⁷ 23 beslissingen inzake restrictieve praktijken (kartels en misbruik van machtspositie)/9 afstand van procedure en sepot beslissingen.

²⁸ Neergelegd in de loop van het jaar (in EU terminologie: punten van bezwaar).

²⁹ Eén verslag had betrekking op 40 ondernemingen.

³⁰ Persberichten DG Comp. Dit cijfer maakt geen onderscheid tussen kartels en misbruik zaken.

³¹ Hierbij moet worden gewezen op de aard van de beslissingen.

³² Dit gemiddelde is erg beïnvloed door één zaak waarin het onderzoek 52 maanden duurde omdat gewacht werd op een beslissing van de Europese Commissie.

³³ Berekend op basis van 6 beslissingen.

³⁴ Wegens de overgang van bevoegdheden tijdens 2013 van de NMa naar de ACM kon geen doorlooptijd worden vermeld in het jaarverslag. De norm die NMa als doorlooptijd voor kartel- en misbruikzaken vooropstelt (van start onderzoek tot en met handhavingsproduct) bedraagt 336 dagen. Die norm werd in 2012 in 55,2 % van de zaken gehaald. Het Jaarverslag vermeldt dat op basis van het gemiddelde van alle types beslissingen in inbreukzaken deze norm in 2011 in 11% van de zaken werd gehaald.

³⁵ Niet van toepassing gelet op de aard van de genomen beslissingen.

³⁶ Betreffende 10 zaken.

³⁷ GCR Ratings 2014.

	België 2014	België 2013 BMA/ WBEM	België 2012	EU 2013	NL 2013	F 2013
Misbruik van machtspositie						
Misbruikbeslissingen (incl. voorlopige maatregelen)	1/1 ³⁸	-/1 ³⁹	2+1+1 +1+6+2 ⁴⁰	3 ⁴¹	_ ⁴²	4 ³
Gemiddelde duur procedures:	58m/58m	8m	34 ⁴⁴ /48m	19	_ ⁴⁵	
Inbreukbeslissingen / afwijzing klachten na onderzoek						
Waarvan gemiddelde duur onderzoeken	50m/58m ⁴⁶	6m	30m			
Ontwerp beslissingen (verslagen)		1		-		
Concentraties						
Aanmeldingen	16	9/16	17	300	91	182
Beslissingen met voorwaarden	1	2	1	13	2	7
Amicus brieven						
Belgische rechters	1	0	0			
Buitenlandse rechters	1	0	0			
Arresten						
Hof van Beroep Brussel	9					
Hof van Cassatie / Grondwettelijk Hof	2					

³⁸ 1 beslissing van het Mededingingscollege tot vast stellen van een inbreuk / 1 sepot beslissing

³⁹ Beslissing van de voorzitter van de Raad tot verwerpen van een verzoek om voorlopige maatregelen.

⁴⁰ 2 beslissingen van de Raad waarin een inbreuk werd vastgesteld, 1 beslissing van de Raad waarin de klacht ongegrond wordt bevonden, 1 beslissing van de Raad waarbij een beslissing in beroep vernietigd wordt, 1 beslissing van de Raad betreffende procedurele aspecten, 6 beslissingen van de Raad betreffende voorlopige maatregelen, 2 beslissingen van het Auditoraat waarin een zaak werd gesloten wegens verjaring of in het licht van de prioriteiten en beschikbare middelen.

⁴¹ DGComp persberichten.

⁴² Zie cijfer voor kartelzaken.

⁴³ Zie cijfer voor kartelzaken.

⁴⁴ Gemiddeld ong. 3 maanden voor voorlopige maatregelen en 72 maanden voor inbreukprocedures ten gronde.

⁴⁵ Zie cijfer voor kartelzaken.

⁴⁶ De seponeringsbeslissing werd genomen 15 maanden na het laatste arrest van het Hof van beroep over voorlopige maatregelen.

3. De formele dossiers betreffende de handhaving van de artikelen IV.1 en 2 WER en 101 en 102 VWEU

3.1. Zaken waarin de vorige Autoriteit het onderzoek al afgesloten had maar de Raad voor de Mededinging nog geen beslissing nam.

De schriftelijke procedures in 4 zaken werden herstart zoals bepaald door de overgangsbepalingen van de wet. Verder introduceerde de wet de mogelijkheid voor de betrokken ondernemingen om de legaliteit van eerdere huiszoeken alsnog aan te vechten voor het Hof van Beroep. Partijen die tot de wet van 2 april 2014 op verjaring konden hopen, hebben in drie van de vier zaken procedures gestart. Geen van deze drie zaken kon nog in 2014 aan een Mededingingscollege worden voorgelegd.

In de ene zaak waarin geen beroepen werden ingesteld, nam het Mededingingscollege een beslissing binnen de in de wet voorziene termijn⁴⁷. Ook tegen de beslissing van het College werd geen beroep aangetekend.

Het Mededingingscollege behandelde ook een beroep tegen een sepot beslissing van het Auditoraat⁴⁸ en een confidentialiteitsbetwisting.

3.2. Nieuwe onderzoeksdossiers

13 nieuwe onderzoeksdossiers werden in 2014 geopend door de auditeur-generaal na klacht of ambtshalve. Er waren 8 huiszoeken in twee dossiers en clementieverzoeken in 10 dossiers.

Tijdens één onderzoek is het Auditoraat preventief tussengekomen om aan te geven aan welke risico's van bijkomend onderzoek de betrokkenen zich blootstelden indien bepaald organisatie-model gerealiseerd werd.

Eén zaak gaf aanleiding tot twee beslissingen van het Mededingingscollege in het kader van een procedure betreffende voorlopige maatregelen⁴⁹. Het Auditoraat heeft in deze zaak gebruik gemaakt van zijn bevoegdheid om schriftelijke opmerkingen neer te leggen bij het College, en heeft toegezien op de goede uitvoering van de opgelegde maatregelen.

3.3. Opvolging van vorige beslissingen van de Raad voor de Mededinging

Het Auditoraat heeft verder de opvolging verzekerd van beslissingen van de Raad voor de Mededinging, en heeft vooral de ontwikkelingen gevolgd in het dossier betreffende de collectieve verkoop van uitzendrechten van de Jupiler Pro-League wedstrijden.

3.4. Korte bespreking van beslissingen van het Mededingingscollege

Kartelzaken (voorlopige maatregelen)

Op 11 juli 2014 heeft het Mededingingscollege voorlopige maatregelen opgelegd aan BMW Belux⁵⁰. De maatregelen beoogden het beschermen van de kansen van een voormalige BMW

en MINI-concessiehouder, de Ets. Claude Feltz n.v., om in de markt te blijven als een onafhankelijke hersteller en door de verzekeringsmaatschappijen erkende carrosseriehersteller. Zij betroffen onder andere de toegang tot technische informatie en wisselstukken. De beslissing voorzag in een specifieke interpretatie en herzieningsprocedure.

In deze beslissing heeft het Mededingingscollege toegelicht hoe het nagaat of aan de in de wet gestelde voorwaarden voor het opleggen van voorlopige maatregelen is voldaan. Het heeft daarbij groot belang gehecht aan het beschermen van het nuttig effect van een eventuele eindbeslissing, mede in het kader van de verplichting voor nationale mededingingsautoriteiten om bij te dragen tot een effectieve handhaving van de EU mededingingsregels.

In de beslissing van 1 september 2014 heeft het Mededingingscollege vastgesteld dat de opgelegde maatregelen deels uitgevoerd werden en deels door feitelijke ontwikkelingen waren achterhaald⁵¹.

Misbruik van machtspositie

Op 18 juli 2014 besliste het Mededingingscollege dat Electrabel in de jaren 2007 tot en met het eerste trimester van 2010 een inbreuk heeft gepleegd op het verbod van misbruik van machtspositie volgens de artikelen 3 WBEM en 102 VWEU op de markt van de productie, groothandel en handel in elektriciteit door op de Belpex DAM beurs voor het verkopen van bepaalde volumes van de aangelegde reserve, een prijschaal aan te nemen en toe te passen met een overdreven marge van 60 euro/MWu⁵². Dit misbruik betrof een omzet van gemiddeld 4 miljoen euro per jaar. Het College legde een boete op van 2 miljoen euro.

Het College meende evenwel dat er bij ontbreken van duidelijke sectorrecht bepalingen of precedenter in de bedoelde periode onvoldoende aanwijzingen waren voor Electrabel dat het aanleggen van een bijkomende reserve zelf als een misbruik kon worden gesanctioneerd, terwijl er argumenten waren die pleitten voor het aanleggen van die reserve. Het College heeft daarom het Auditoraat niet gevolgd inzake het verwijt van een fysiek onttrekken aan de markt (retrait de capacité physique), maar heeft geoordeeld dat het tarief dat gebruikt werd wanneer schijven van die reserve alsnog op de markt werden gebracht als een economisch onttrekken aan de markt conform de precedenter beoordeeld moest worden zoals een misbruik wegens het vragen van een overdreven prijs.

Inzake het bepalen van een overdreven prijs heeft het College geoordeeld dat bij ontbreken van expliciete sectorregels een onderneming met machtspositie weliswaar geen overdreven hoge prijs mag vragen, maar niet verplicht is om de laagst mogelijke prijs na te streven, en op al haar transacties, ook de marginale, een normale winst mag maken.

⁴⁷ De Electrabel zaak : Décision n° ABC-2014-I/O-15 en Annexe à la décision n°ABC-2014-I/O-15.

⁴⁸ De Decaux zaak : Décision n° ABC-2014-P/K-05.

⁴⁹ De Feltz t. BMW zaak: Beslissing nr.BMA-2014-V/M-14.

⁵⁰ Beslissing nr.BMA-2014-V/M-14

⁵¹ Beslissing nr.BMA-2014-V/M-19

⁵² Décision n° ABC-2014-I/O-15 du 18 juillet 2014.

Beroep tegen sepotbeslissingen

In een beslissing van 31 maart 2014⁵³ bevestigde het Mededingingscollege de sepotbeslissing waarmee het Auditoraat na onderzoek een klacht afwees van Clear Channel Belgium S.A. tegen JCDecaux Street Furniture Belgium S.A. en anderen betreffende de aanbesteding van het Villo! project. Het Mededingingscollege oordeelde dat de BMA niet bevoegd is om zich uit te spreken over de wettelijkheid van een openbare aanbesteding noch om, in het licht van de mededingingsregels, de aspecten te beoordelen die inherent zijn aan de toekenning van een concessieovereenkomst. Het College oordeelde dat de marktwerking ernstig kan worden bedreigd indien aanbestedingen na het verstrijken van de termijnen voor een beroep bij de Raad van State alsnog zouden kunnen worden aangevochten voor de mededingingsautoriteit en dat dit het principe van lex specialis (inzake openbare aanbestedingen) zou miskennen.

Het College achtte de autoriteit daarentegen wel bevoegd om, in het licht van de mededingingsregels, het gedrag te beoordelen van bidders bij het indienen van hun bod (bij voorbeeld bid rigging), evenals het gedrag van de concessiehouder ten opzichte van andere marktspelers na toekenning van de concessie. Het College achtte zich ook bevoegd voor het beoordelen van die clausules in de overeenkomsten die worden gesloten tussen de aanbestedende instantie en de gegunde onderneming die niet inherent zijn aan het stelsel van de openbare aanbestedingen, bij voorbeeld de bepaling over de duur van de concessie.

3.5. Korte bespreking van beslissingen van het Auditoraat

Sepotbeslissingen

« Spira/De Beers »

Nadat de Europese Commissie in 2007, daarna 2008, haar klacht tegen het Supplier of Choice distributiesysteem van de diamantproducent De Beers in twee beslissingen had afgewezen, heeft de onderneming Spira in 2009 een nieuwe klacht ingediend tegen De Beers bij het Auditoraat, samen met een verzoek om voorlopige maatregelen.

De Voorzitter van de toenmalige Raad voor de Mededinging verklaarde het verzoek om voorlopige maatregelen ontvankelijk en gegrond en heeft vervolgens voorlopige maatregelen opgelegd ten voordele van Spira tot op de uitspraak van het Gerecht op de beroepen van Spira tegen de afwijzingsbeslissingen van de Europese Commissie. In juli 2013 heeft het Gerecht de beroepen van Spira verworpen. Spira heeft beroep ingesteld tegen de sepotbeslissing bij het Mededingingscollege.

Op 15 oktober 2014 heeft het Auditoraat de klacht van Spira tegen De Beers geseponeerd. Deze beslissing steunt op het prioriteitenbeleid van het Auditoraat, en houdt rekening met de internationale context van het dossier. Het Auditoraat heeft besloten dat indien de Commissie beslist heeft dat een complex onderzoek niet gerechtvaardigd kan worden omwille van de lage

graad van waarschijnlijkheid van het vinden van een inbreuk, dit na de confirmatie door het Gerecht eveneens geldt voor de Belgische Mededingingsautoriteit.

Spira heeft beroep ingesteld tegen de sepotbeslissing bij het Mededingingscollege.

« Handling Co / Majors »

Deze klacht houdt verband met de digitalisering van de bioscoopzalen en de hiermee gepaard gaande investeringen. Om de overgangsperiode van traditionele projectie naar digitale projectie te versnellen, hebben de grote Amerikaanse filmstudio's (hierna de 'Hollywood majors') besloten om bij te dragen in de kosten van het digitaliseren van het Europese bioscopenpark. Zij werken hiervoor samen met zogenaamde integratoren die deze digitale projectie-apparatuur in de bioscoopzalen financieren, installeren en onderhouden. In ruil betalen de majors een Virtual Print Fee (VPF) aan deze integratoren tot zij deze investering hebben terugverdiend.

De klager heeft de investering voor digitalisering van zijn 4 bioscoopzalen echter zelf gedaan, zonder een beroep te doen op een integrator. Vermits de klager niet samenwerkte met een integrator, weigerden de Hollywood majors zijn aanspraak op een VPF.

Het Auditoraat is na onderzoek tot de conclusie gekomen dat er objectieve redenen zijn voor de Hollywood majors om geen VPF toe te kennen aan de klager. Door de samenwerking met integratoren konden bioscoopzalen onder meer goedkoper gedigitaliseerd worden.

Daarnaast heeft het onderzoek ook geen mededingingsbeperkende voorwaarden aan het licht gebracht in de overeenkomsten tussen de majors en de integratoren. Dit laatste punt werd trouwens reeds specifiek onderzocht door de Europese Commissie (zie IP/11/257).

Bijgevolg is het Auditoraat tot de conclusie gekomen dat de klacht ontvankelijk doch ongegrond is.

« Groenestroomcertificaten »

Deze zaak werd geopend in oktober 2011 na informatie over parallellisme in het gedrag van leveranciers betreffende de facturatie aan eindafnemers van de kosten die verbonden zijn met de wettelijke verplichting om een quota van groenestroomcertificaten te halen, en dit sinds 2005.

Dit parallel gedrag kon het gevolg zijn afspraken, onderling afgestelde gedragingen of anticoncurrentiële uitwisseling van informatie tussen stroomleveranciers over deze facturatie.

Na grondig onderzoek, met inbegrip van huiszoekingen bij de betrokken leveranciers, is het Auditoraat evenwel tot het besluit gekomen dat een parallel gedrag ook tot stand kon komen zonder onderlinge afstemming of anticoncurrentiële informatie-uitwisseling. De zaak werd daarom gesloten.

Andere beslissingen

« De collectieve verkoop van de uitzendrechten van de Jupiler Pro League wedstrijden »

De collectieve verkoop van de uitzendrechten van de Jupiler Pro League wedstrijden werd in 2005 door de toenmalige Raad voor de Mededinging na een diepgaand onderzoek toegestaan (Beslissing nr. 2005-I/O-40 van 29 juli 2005). De verkoop diende evenwel te gebeuren onder strikte voorwaarden die slaan onder meer op 'content' (evenwichtige pakketten), procedure (open, transparante en niet discriminerende biedprocedure) en duur (beperking in tijd). Deze voorwaarden zijn tot op vandaag nog steeds van kracht.

De verkoop van de uitzendrechten door de Pro League gebeurt telkens voor een periode van drie jaar en wordt gemonitord door het Auditoraat in het kader van de opvolging van de beslissing van de Raad voor de Mededinging van 2005.

Nieuwe voorstellen van de Pro League werden afgetoetst op hun verenigbaarheid met de beslissing van de Raad voor de Mededinging en het mededingingsrecht en bestaande bepalingen werden waar nodig verfijnd. Dit mondde uit in de totstandkoming van een lastenboek dat door alle belanghebbenden kon worden opgevraagd met het oog op het voorbereiden en indienen van hun respectievelijke biedingen.

« Pro League »

In 2014 heeft het Auditoraat kennis genomen van het voornemen van de Pro League om samen met Telenet een gemeenschappelijke onderneming (hierna GO) op te richten. De uitzendrechten op de wedstrijden van de Jupiler Pro League (hierna JPL) zouden door de voetbalclubs via een exclusieve licentieovereenkomst ingebracht worden in de GO voor zes jaar met mogelijkheid tot verlenging.

De GO zou met deze uitzendrechten één of meerdere sportzenders oprichten die nadien op niet exclusieve wijze worden aangeboden.

In een voorlopige zienswijze van het Auditoraat, komt het Auditoraat tot de conclusie dat door deze constructie de mededinging tussen platformen of televisiezenders op grond van content (in casu de JPL uitzendrechten) voor de toekomst dreigt te worden uitgesloten waardoor de bestaande marktposities zowel op Wholesale als op Retail niveau worden bestendigd.

Het Auditoraat heeft verder ook bedenkingen geformuleerd bij de duurtijd van de inbreng van de uitzendrechten in de GO en de voorwaarden waaronder de zender ter beschikking zal worden gesteld van de platformen (b.v. prijszetting).

Tenslotte merkte het Auditoraat op dat impact van de GO op de markt voor de content verwerving en de markt voor de productie van televisieprogramma's op de open net (Free To Air) zenders, eveneens moet worden onderzocht.

Hierop hebben betrokken partijen afgezien van hun voornemen om samen een gemeenschappelijke onderneming op te richten.

⁵³ De Decaux zaak : Décision n° ABC-2014-P/K-05

4. Het concentratietoezicht

Het Mededingingscollege nam beslissingen in twee niet-vereenvoudigde concentratieprocedures⁵⁴, telkens binnen de termijnen voorzien voor een zogeheten eerste fase onderzoek. In één van beide zaken werden voorwaarden opgelegd.

In een beslissing van 26 maart 2014 keurde het Mededingingscollege onder voorwaarden de concentratie goed waarin Tecteo Services Group S.A. de controle verwierf over Editions de l'Avenir S.A en over Corelio Connect Sud S.A.⁵⁵ De voorwaarden beogen te vermijden dat de Tecteo groep gebruik zou kunnen maken van de informatie die zij krijgt wanneer concurrenten publiciteit plaatsen in de publicaties van de doelondernemingen.

In een beslissing van 10 juni 2014 keurde het Mededingingscollege zonder voorwaarden de concentratie goed waarin de Zuid Nederlandse Uitgeverij N.V. samen met haar dochteronderneming de Standaard Boekhandel N.V. de controle verwierf over Club N.V. en

Club Luxembourg S.A.⁵⁶. Het College oordeelde in navolging van het Auditoraat dat het horizontale effect van de concentratie zeer gering was.

Verder nam het Auditoraat beslissingen in 14 vereenvoudigde concentratieprocedures. 4 van deze zaken vergden tijdens de pre-notificatiefase een aanzienlijke onderzoeksinspanning om na te gaan of zij volgens de vereenvoudigde procedure konden worden behandeld.

⁵⁴ De zaken Tecteo en Standaard Boekhandel: ABC-2014-C/C-03 en BMA-2014-C/C-09.

⁵⁵ Beslissing ABC-2014-C/C-03.

⁵⁶ Beslissing BMA-2014-C/C-09.

5. Het contentieux waarin de Autoriteit betrokken is

Wij verwijzen in dit verband naar sectie 3.1. van huidig verslag.

Artikel IV. 79 van het Wetboek van Economisch Recht introduceerde de mogelijkheid voor de betrokken ondernemingen om de legaliteit van huiszoeken onder de oude mededingingswet alsnog aan te vechten voor het Hof van Beroep, na de mededeling van grieven.

In dit verband dient te worden opgemerkt dat het Grondwettelijk Hof op 10 december 2014 de beroepen heeft verworpen die waren ingesteld door de Frans- en Duitstalige orde van advocaten en het Instituut voor Bedrijfsjuristen tegen artikel 79 van Boek IV van het Wetboek van Economisch Recht, om de reden dat het EVRM en de grondwet geen onmiddellijk beroep vereisen na een huiszoeking door het Auditoraat.

In een andere zaak waarin een onderneming een beroep had aangetekend na een huiszoeking, maar vóór de inwerkingtreding van Boek IV van het Wetboek van Economisch Recht, heeft het Hof een tussenarrest gewezen.

Verder heeft de BMA voor het Hof van beroep twee

goedkeuringsbeslissingen van het Mededingingscollege inzake concentraties verdedigd, waartegen telkens een derde (concurrent) in beroep is gegaan. Eind 2014 heeft de derde in één van beide procedures – met name betreffende het beroep tegen de goedkeuring onder voorwaarden van de oprichting van de mediagroep Mediahuis – afstand gedaan van zijn beroep.

Tenslotte verdedigt de BMA voor het Hof van Beroep ook nog twee beslissingen van de voormalige Raad voor de Mededinging. De eerste zaak betreft de veroordeling van Bpost tot een boete van € 37.4 miljoen wegens misbruik van machtspositie. De andere zaak betreft de veroordeling van cementproducenten tot een totale boete van € 17.4 miljoen wegens mededingingsbeperkende praktijken. De beroepen tegen beide beslissingen zijn hangende.

In laatstgenoemde zaak heeft het Hof van Cassatie, op prejudiciële vraag van het Hof van beroep, op 20 november 2014 bevestigd dat de BMA bevoegd is om de beslissingen van de voormalige Raad voor de Mededinging voor het Hof van Beroep te verdedigen.

6. Amicus Curiae tussenkomsten

De BMA heeft op verzoek van het Hof van Beroep van Antwerpen in een amicus brief toelichting gegeven inzake de definities van productmarkten voor pakjesvervoer.

De zaak betrof in wezen de toepassing van de de minimis bekendmaking op een exclusiviteitsbeding in de betrokken overeenkomst. In lijn met het Expedia arrest van het Hof van Justitie en de – in lijn hiervan aangevulde – de minimis- mededeling van de Europese Commissie, heeft de BMA geadviseerd dat dit exclusiviteitsbeding niet kwalificeert als een doelbeperking en, op basis van de beschikbare gegevens inzake marktaandelen, allicht valt onder de de minimis bekendmaking.

De BMA heeft in de Motorola zaak voor het Court of Appeal of the Seventh Circuit (in Chicago met Judge Posner) in een amicus brief toelichting gegeven over de

mate waarin in de huidige stand van het recht de in 2004 door België in de Empagan zaak voor het US Supreme Court neergelegde brief relevant blijft. De uitspraak is in lijn met het o.a. door ons verdedigde standpunt dat in de Verenigde Staten alleen schadevergoeding kan worden gevorderd betreffende een in het buitenland vastgestelde kartel indien in de Verenigde Staten rechtstreeks of onrechtstreeks schade werd geleden.

7. Formele adviezen aan regulatoren bevoegd voor telecommunicatie

Het directiecomité heeft een advies gegeven aangaande een marktanalyse voorgelegd door het BIPT in toepassing van de telecomregelgeving⁵⁷.

Richtlijn 2002/21/EC die het regelgevend kader voor telecommunicatie grondig hervormt met het oog op het meer concurrentieel maken van de sector van elektronische communicaties, voorziet dat de Europese telecommunicatie-regulatoren op regelmatige basis de markten analyseren "in samenwerking met de nationale autoriteiten bevoegd voor mededinging" om te bepalen of de "ex ante" corrigerende maatregelen nog steeds nodig zijn. Artikel 55 van de wet op de elektronische communicatie die deze Richtlijn omzet bepaalt dat het Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie (BIPT) het advies van de BMA vraagt aangaande ontwerp-beslissingen genomen in dit kader.

⁵⁷ Avis ABC 2014-A/A-01 du 26 mai 2014.

In 2014 heeft het BIPT de BMA een ontwerp-beslissing voorgelegd met betrekking tot de markt voor nationale telefonie-diensten voor een residentieel en niet-residentieel cliënteel die gericht was op de opheffing van de corrigerende maatregelen opgelegd aan de onderneming Belgacom in 2006, (communicatie van tariefwijzigingen en gescheiden boekhouding). Alhoewel de Autoriteit geen bijzondere opmerkingen heeft gemaakt aangaande de ontwerp-beslissing, heeft ze het verschil in concurrentiële dynamiek tussen de residentiële en de professionele markt onderlijnd. Op deze laatste blijft de ARPU (average revenue per user) stabiel, blijven de marktaandelen van de historische operator stabiel op een hoog niveau en blijft de concentratiegraad (HHI) aanzienlijk.

8. Het Europese netwerk (ECN) en de internationale samenwerking

De bijdrage van de BMA aan de activiteiten van het ECN en haar bijdrage in het kader van diverse andere internationale instanties in 2014 kunnen als volgt worden samengevat (vergelijking met de activiteiten van de BMA en de Algemene Directie Mededinging in 2013):

	2014	2013
ECN Advies comités		
Inbreuken (Verordening 1/2003)	13, rapporteur in 1 zaak	16
Concentraties (Verordening 139/2004)	7	4 (rapporteur in 1 zaak)
Besprekingen met betrokken partijen	8	4
ECN Werkgroepen		
Plenaire vergaderingen ECN (incl. DG meetings)	4, 1 schriftelijke bijdrage	5
Vergaderingen subwerkgroepen	27, 8 schriftelijke bijdragen	29 vergaderingen, 2 schriftelijke bijdragen
Huiszoeken		
Bijstand bij EU-inspecties	2	2
Huiszoeken op vraag van nationale autoriteiten	2	0
Varia		
Antwoorden op vragen van nationale autoriteiten	46	49
Andere assistentie aan nationale autoriteiten (art. 22 Vo 1/2003)	1	
Vragen aan nationale autoriteiten	/	9
OESO		
Vergaderingen Competition Committee en Bureau	6, voorzitter herkozen als lid van het bureau	6, voorzitter herkozen als lid van het Bureau
Werkgroepen	6	4
ICN		
Jaarlijkse vergadering	1	1
Werkgroepen	0	0
Bilaterale contacten	3	0
ECA		
Jaarlijkse vergadering	1	1

De BMA heeft onder meer schriftelijke opmerkingen neergelegd over de volgende onderwerpen:

- Clementieprogramma's en sancties voor fysieke personen,
- De energiemarkten,
- Forensic IT,
- Het verbeteren van de efficiëntie van mededingingsautoriteiten,
- De institutionele structuur van mededingingsautoriteiten,
- De Mededingingscultuur,
- Evaluatie van de werking van het Competition Committee van de OESO,
- De telecomsector,

- De toepassing van EU recht door nationale rechters,
- De tenuitvoerlegging van beslissingen van mededingingsautoriteiten.

Zoals in de vorige jaren was er een Neighbours meeting. Deze bijeenkomsten worden telkens voorgezeten door de ACM en de BMA, en werd dit jaar georganiseerd door de BMA in Luik. Tijdens deze vergaderingen worden problemen betreffende markten en werkmethode besproken met vertegenwoordigers van autoriteiten uit al de buurlanden van Nederland en België en met de Europese Commissie.

Naast meer formele contacten waren er ook tientallen informele contacten tussen het Auditoraat en collega's bij de Europese Commissie en in andere nationale autoriteiten.

9. Het informele mededingingsbeleid en “advocacy”

9.1. Het informele mededingingsbeleid

De activiteiten van de BMA in het kader van het informele mededingingsbeleid en “advocacy” moeten het hefboom effect van de werking van de mededingingsautoriteit versterken. In dit verslag onderscheiden wij

(i) informele tussenkomsten betreffende overwogen of soms al opgestarte praktijken,

(ii) eigen sectoronderzoeken,

(iii) samenwerking met regulatoren,

(iv) het beantwoorden van diverse vragen die aan de autoriteit worden gesteld en haar betrokkenheid bij procedures (andere dan beroep tegen eigen beslissingen) en onderzoeken van derden,

(v) diverse andere advocacy initiatieven, en

(vi) de betrokkenheid van de BMA bij regelgevende initiatieven.

9.2. Informele tussenkomsten

Onder de vorige wetgeving en organisatie kon een informele tussenkomst plaatsvinden zodra vaststond dat het Auditoraat geen formeel onderzoek zou openen.

In het licht van de nieuwe institutionele structuur hebben zowel stakeholders als de BMA in 2014 een afwachtede houding aangenomen inzake informele tussenkomsten. Dit heeft geleid tot het ontwikkelen van een aanpak die inmiddels voorwerp is geworden van een “Mededeling betreffende de informele zienswijzen van de voorzitter van de BMA”⁵⁸ waarin alle nodige aanwijzingen worden gegeven over de criteria voor een informele zienswijze en over de te volgen procedure.

De onzekerheid die bestond in 2014 betekent niet dat er géén informeel overleg is geweest. Er waren bij voorbeeld contacten over een door de orde van architecten gebruikte rekenmodule voor de berekening van erelonen, het

oogsten van peren, een model van lastenboek voor de rundvlees keten, een campagne betreffende de sociale economie en het gemeentelijk natuurbeleid, en een schrootindex. Behalve wanneer de materie niet binnen de bevoegdheidssfeer viel van de BMA en wij ook geen reden zagen om opmerkingen te suggereren aan de bevoegde overheid, werd in elk van deze gevallen nagegaan in hoeverre de voorgestelde regelingen conform waren met de vast staande beschikkingspraktijk en jurisprudentie of de sector specifieke bepalingen. Wanneer nodig werden bedenkingen geformuleerd.

9.3. Sectoronderzoeken

Voor 2014 niet van toepassing.

9.4. Samenwerking met regulatoren en de FOD Economie

Er werden akkoorden bereikt met het BIPT en de CREG over een ontwerp samenwerkingsbesluit. Het besluit betreffende het BIPT is inmiddels genomen als het Koninklijk besluit van 8 mei 2014.

De voorzitter van de BMA heeft het initiatief genomen voor een regelmatig informeel overleg tussen de voorzitters van het BIPT, de CREG, de FSMA en de BMA.

De samenwerking met de Dienst Mededinging in de Algemene Directie Economische Reglementering en met de Algemene Directie Economische Analyses en Internationale Economie zal onderwerp zijn van een protocol tussen de BMA en de FOD Economie waarvan de tekst binnenkort wordt gefinaliseerd.

De specifieke protocollen met de Stafdienst ICT en met de Economische Inspectie (betreffende ondersteuning bij huiszoeken) van de FOD Economie werden verdergezet en waar nodig aangepast.

⁵⁸ <http://economie.fgov.be/nl/ondernemingen/mededinging/publicaties/andere/>; Mededeling betreffende de informele zienswijzen van de voorzitter van de BMA.

9.5. Het beantwoorden van diverse vragen die aan de autoriteit worden gesteld en haar betrokkenheid in onderzoeken en procedures (andere dan beroepen tegen eigen beslissingen)

Deze tussenkomsten van de BMA in 2014 kunnen kwantitatief als volgt worden samengevat (in vergelijking met de activiteiten van de BMA en de Algemene Directie Mededinging in 2013):

	2014	2013
Parlementaire vragen	9	14
Parlementaire hoorzittingen en parlementaire commissies		5
Voorbereiding van de interventies in procedures ⁵⁹	2	1
Adviezen over en redigeren van wetgevende initiatieven	1	1
Medewerking aan externe onderzoeken (IMF e.a.)	2	1
Vergaderingen van de Commissie voor de Mededinging	2	2
Andere vragen gesteld aan de BMA		
Totaal	132	148
Vragen over boek IV WER (algemene uitleg)	24	58
Vragen over de Europese concurrentieregels	4	7
Vragen m.b.t. specifieke gevallen	49	29
Vragen over handelspraktijken	40	32
Vragen betreffende bevoegdheden van andere departementen	15	22
Informele “dossiers”	8	23

⁵⁹ Van de Staat, de Regering of de Minister voor het Hof van Justitie of andere Hoven.

9.6. Diverse andere advocacy initiatieven

Hieronder een overzicht van diverse initiatieven die op het gebied van “advocacy” werden genomen in 2014 (in vergelijking tot de activiteiten van de BMA en de Algemene Directie in 2013):

	2014	2013
Organisatie van debatten	1 ⁶⁰	
Conferenties en deelname aan debatten en interviews	38 (Georganiseerd door bv. de BSC; CERRE, de FOD Economie, de European Economic Association, het Global Competition Law center, de Harvard European Law Association, de Equadoriaanse (videoconferentie), Italiaanse, Luxemburgse, Oostenrijkse, Tsjechische en Zweedse mededingingsautoriteiten; het Competition Committee van UNCTAD; de universiteiten van Amsterdam, Antwerpen, Brussel (VUB), Gent, Leuven, Londen (Jevons Institute) en St Gallen; de Studienvereinigung für Kartellrecht; het Tijdschrift voor Belgische Mededinging; het VBO).	19 (Georganiseerd door bv. de BSC, de Competition Summit, het Instituut voor Bedrijfsjuristen, de Litouwse en Poolse mededingingsautoriteiten, een consortium met de universiteiten van Utrecht en Ljubljana met de Europese Commissie, het VBO, de VSMR; en interviews met de Financial Times Group, RTL, de Standaard, Trends)
Bijdrage aan tijdschriften en bundels	15	4
Lidmaatschap redactie- en adviescomités van gespecialiseerde tijdschriften	5	3

⁶⁰ 2 lunchfora waarvan 1 georganiseerd door de FOD Economie.

10. Regelgeving

Einde 2013 lanceerde de BMA een publieke consultatie over de boete richtsnoeren met de bedoeling om de richtsnoeren van de Raad voor de Mededinging te vervangen door een tekst die nauwer aansluit bij de richtsnoeren van de Europese Commissie. Deze consultatie heeft geleid tot het aannemen door het Directiecomité van nieuwe richtsnoeren inzake boeteberekening op 26 augustus 2014.

De BMA heeft een reeks Q&A's voorbereid om te antwoorden op vragen die worden gesteld door partijen en andere stakeholders of die zij zelf vaststelt maar die daarom nog niet het vaststellen van richtsnoeren vergen. Deze lijst is in 2015 gepubliceerd op de website en zal aangevuld worden wanneer daar aanleiding toe is.

De assessoren hebben een deontologisch charter opgesteld dat beschikbaar is op de website.

De BMA heeft met de Dienst mededinging van de FOD Economie een reeks kleine wijzigingen van Boek IV WER

voorbereid die opgenomen zullen worden in ontwerp van wet diverse bepalingen betreffende het WER.

Einde 2014 heeft de BMA uitnodigingen gestuurd naar een aantal stakeholders om hun suggesties te vragen voor (i) een advocacy initiatief inzake compliance en (ii) de modernisering van de richtsnoeren inzake clementie. Dit laatste initiatief beoogt met name het vervangen van de clementie mededeling van de Raad voor de Mededinging door een tekst die ook de clementie voor fysieke personen behandelt.

11. De economische effecten van het Belgische mededingingsbeleid

11.1. Inleiding

In de afgelopen jaren maakte de Algemene directie mededinging jaarlijks een schatting gemaakt van het economische effect van het Belgische mededingingsbeleid op de consumenten-welvaart. Het is niet eenvoudig om het economisch effect van het mededingingsbeleid te identificeren, en nog moeilijker om het effect te kwantificeren, maar zoals verder meer in detail besproken wordt gebruik gemaakt van methodologieën ontwikkeld door andere mededingingsautoriteiten om het impact te berekenen.

Het direct voordeel dat de consumenten ten goede komt als gevolg van het optreden van mededingingsautoriteiten bestaat uit verschillende componenten. Enerzijds kan een prijseffect ontstaan wanneer het optreden door de autoriteiten leidt tot een lagere prijs, bijvoorbeeld omdat kartellisten na de interventie hun prijzen weer laten zakken. Anderzijds kan een allocatie-effect ontstaan indien de aangepaste prijzen leiden tot een wijziging van de verkochte hoeveelheden. Het vaststellen van een direct schadelijk effect op het niveau van de consument is echter minder evident wanneer het onderzoek gericht is op het

detecteren van o.a. rooftprijzen, wurgprijzen, verkoopweigering.

Dergelijke maatregelen zijn immers naast het herstellen van consumentenschade, eveneens bedoeld om de concurrentie opnieuw maximale kansen te geven door het opheffen van toetredings- en andere belemmeringen. Om die reden ging de aandacht de afgelopen jaren niet alleen naar praktijken met een direct effect voor de consument, maar ook naar het bekomen van positieve effecten op langere termijn van toenemend concurrentie.

Het berekenen van de effecten van restrictieve praktijken en misbruiken van dominante posities gebeurt ex post: de handelingen van de betrokken ondernemingen, en de hieruit voortvloeiende gevolgen, vonden plaats in het verleden. Er is dus minstens zekerheid betreffende het bestaan van anti-concurrentiële handelingen. De evaluatie van de controle op fusies en overnames is daarentegen een hypothetische oefening, die ex ante plaatsvindt, en waarbij de veronderstelling moet gemaakt worden dat de betrokken partijen de prijs (of andere parameters) in de toekomst zouden wijzigen indien de mededingingsautoriteit de fusie of overname niet zou verbieden of aanpassen.

Sommige autoriteiten, waaronder de Europese Commissie, de CMA, de ACM en ook de OESO houden in hun impactmeting rekening met de effecten van concentratietoezicht. Daarom hebben we besloten om het effect van die concentratiezaken mee in rekening te brengen waar de aard van de interventie van de BMA een positief effect heeft teweeggebracht.

Omdat de effecten van de interventies van de autoriteit in internationale en informele procedures niet kwantificeerbaar zijn, worden ze niet in aanmerking genomen voor de berekening van het effect op consumenten-welvaart. Er zijn nochtans sterke aanwijzingen dat informele procedures een belangrijk invloed kunnen hebben.

Bij dit alles moet opgemerkt worden dat het nuttige effect van de werking van de mededingingsautoriteit niet beperkt is tot het kwantificeerbare effect van de zaken waarin een inbreuk werd vastgesteld:

- er wordt algemeen aangenomen dat het indirecte effect van een beslissing belangrijker is dan het directe onder meer omwille van het afschrikkende effect van deze beslissingen; volgens een studie van de Britse mededingingsautoriteit is het afschrikkend (deterrent) effect minstens even groot—tot zelfs 3 maal groter—als het directe economische effect van het concurrentiebeleid⁴¹;
- ook het informele mededingingsbeleid draagt bij tot een beter mededingingsklimaat, en misschien in al zijn dimensies met inbegrip van de advocacy niet minder dan het formele m dedingsbeleid; het formele beleid blijft echter de hoeksteen waar het nuttige effect van het informele beleid afhankelijk van is;
- de Belgische autoriteit levert zijn bescheiden maar reële bijdrage tot het bereiken van het nuttige effect van het mededingingsbeleid van de Europese Commissie;
- naast deze ‘statische’ kwantitatieve effecten gaat van concurrentie ook een prikkel uit naar kwaliteit ontwikkeling van de producten en product en procesinnovatie, maar deze dynamische effecten zijn veel moeilijker objectief meetbaar, zodat deze uit praktische overwegingen buiten beschouwing worden gelaten.

11.2. Methode

Een aantal belangrijke items in verband met de meting van de activiteiten van mededingingsautoriteiten—zowel wat betreft de meetmethode, alsook een aantal meer algemene principes betreffende dataverzameling en assumpties—worden door de OESO besproken in haar “Guide for helping competition authorities assess the expected impact of their activities”. De OESO heeft zich voor de opmaak van dit document laten inspireren door de aanpak van mededingingsautoriteiten die reeds enkele jaren actief zijn in het uitvoeren en publiceren van impact studies, waaronder de Europese, de Britse en de Nederlandse mededingingsautoriteiten.

De aanpak van de OESO wordt in de effectmeting hieronder als basisscenario gehanteerd.

Bovendien zijn er sensitiviteitsanalyses uitgevoerd waarbij bepaalde parameters zijn aangepast om een vergelijking te kunnen maken met de berekeningswijze van de Europese Commissie.

Het directiecomité heeft beslist haar methode om de impact in te schatten te wijzigen om de vergelijking met de schattingen van andere autoriteiten (waaronder de Europese Commissie) te vergemakkelijken. In het verleden, werd wanneer de autoriteit een beslissing nam in het jaar X waarvan het nuttige effect werd geschat op 3 jaar, geoordeeld dat met dit nuttige effect rekening moest worden gehouden in de berekening van het jaar X, X+1 en X+2. Vanaf nu wordt het nuttige effect niet meer meegerekend in het jaar X+1 en X+2, maar wordt het in drievoud toegerekend aan het jaar X. Om een vergelijking mogelijk te maken, werd de nieuwe methode ook toegepast op de periode 2009-2013. Deze vergelijking omvat niet alleen de jaarlijkse raming van het nuttige effect, maar eveneens het voortschrijdende gemiddelde van de 3 voorgaande jaren.

Het (statisch) effect op consumenten van de interventies van de mededingingsautoriteit wordt voor elke beslissing afzonderlijk berekend op basis van volgende informatie :

- de betrokken omzet
- de prijsstijging die werd vermeden
- de verwachte duur van het prijseffect.

Het totaal effect per beslissing is het product van deze drie gegevens. Het totaal jaarlijks effect is de som van de totale effecten van alle beslissingen die in het desbetreffende jaar werden genomen.

Indien mogelijk worden voor elke parameter de meest gedetailleerde gegevens gebruikt. In heel wat dossiers is deze informatie echter niet voorhanden, of kan de informatie niet worden gebruikt omwille van confidentialiteitsredenen. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de assumpties die worden gehanteerd door de OESO en de Europese Commissie.

⁴¹ The deterrent effect of competition enforcement by the OFT, OFT, NMA conference on measuring the effects of competition law enforcement, October 2007, discussion paper OFT March 2008. Dezelfde studie toont dat, in de periode 2000- 2006, ieder kartel bestraft door de autoriteit heeft de uitvoering van 5 geplande kartelovereenkomsten voorkomen (ratio 5/1).

	OESO	EU
Betrokken omzet		
Kartelzaken	Ex-ante omzet betrokken onderneming(en) in betrokken markt(en)	Omzet betrokken onderneming(en) in betrokken markt(en)
Machtsmisbruik	Ex-ante omzet betrokken onderneming(en) in betrokken markt(en)	Omzet betrokken onderneming(en) in betrokken markt(en)
Concentratietoezicht	Ex-ante omzet van alle ondernemingen die actief zijn in de betrokken markt(en)	Omzet van alle ondernemingen die actief zijn in de markt(en) waar een prijsstijging verwacht wordt
Prijseffect		
Kartelzaken	10 %	3 %
Machtsmisbruik	5 %	3 %
Concentratietoezicht	3 %	NA
Duurtijd		
Kartelzaken	3 jaar	1-3-6 jaar (afhankelijk van toetredingsbarrières in de sector)
Machtsmisbruik	3 jaar	NA
Concentratietoezicht	2 jaar	2 jaar of langer (afhankelijk van toetredingsbarrières in de sector)

De impact van voorlopige maatregelen wordt op dezelfde manier berekend als de ‘prima facie’ inbreuk waarvoor ze werden toegekend. Alleen wordt de duur van de impact beperkt tot de duur dat de maatregel gehandhaafd bleef.

Er wordt in de berekeningen voor restrictieve praktijken een onderscheid gemaakt tussen horizontale inbreuken (kartels) en verticale restricties. Van verticale restrictieve praktijken wordt verwacht dat de mogelijke impact op het prijsniveau minder groot is dan bij horizontale mededingingsafspraken. Om die reden wordt de geschatte prijsimpact van verticale restrictieve praktijken beperkt tot een prijsverhoging van 5%, zoals het geval bij misbruiken van machtspositie.

Tenslotte, verwijzen de OESO- en EU-richtlijnen voor de betrokken omzet naar de ex-ante omzet van de betrokken onderneming(en) in de betrokken markt(en). Hierbij kan een ruime of enge interpretatie worden toegepast. In de brede zin kan de betrokken markt beschouwd worden als de relevante product- en geografische markt waarop de inbreuk (of de concentratie) heeft plaatsgevonden. Met het oog op het inschatten van de economische impact van een bepaalde inbreuk/ concentratie kan deze ruime benadering als redelijk beschouwd worden. Immers, de impact van het vastgestelde inbreuk zal niet enkel een prijsverhogend effect hebben gehad op de betrokken producten, maar evenzeer op

producten die in sterke mate substitueerbaar zijn. Echter, niet in alle dossiers dient de relevante markt nauwgezet en definitief bepaald te worden om een inbreuk te bewijzen. Voorts wordt in bepaalde dossiers een onderscheid gemaakt tussen de relevante markt (betrokken markt in de brede zin) en de waarde van de verkochte goederen of diensten van de onderneming die wordt gebruikt om de boete te bepalen (zie boete richtlijnen). Omdat voor enkele zaken de betrokken markt in de brede zin en de betrokken markt in de enge zin in termen van omzet sterk van elkaar verschillen, worden in onderstaande tabel beide resultaten weergegeven, en dit zowel voor de OESO-methode als voor de EU-methode.

Wat het referentiejaar betreft van de omzet, wordt voor inbreukzaken de omzet genomen van het laatste volledige jaar waarin de inbreuk werd vastgesteld. Voor concentratiezaken wordt de omzet van het laatste volledige jaar genomen voor het jaar waarin de beslissing werd genomen.

11.3. Resultaten(in miljoen euros)

	OESO	EU	OESO (conservatief)	EU (conservatief)
Jaar				
2009	327,0	196,2	51,0	30,6
2010	370,9	157,2	370,9	157,2
2011	120,0	120,0	120,0	120,0
2012	193,5	116,1	35,9	21,6
2013	150,7	45,2	104,6	31,4
2014	609,8	365,9	2,0	1,2
3-jaarlijks voortschrijdend gemiddelde				
2009-2011	272,6	157,8	180,6	102,6
2010-2012	228,2	131,1	175,6	99,6
2011-2013	154,8	93,8	86,8	57,6
2012-2014	318,0	175,7	47,5	18,0

« De resultaten hierboven bevestigen dat het economische effect van de beslissingen van de BMA belangrijk is voor Belgische bedrijven en consumenten. Bovendien, is dit effect merkbaar groter dan de kosten van de BMA. »

Het economisch effect kan echter verschillen van jaar tot jaar, en is het sterk afhankelijk van de gebruikte maatstaf. Een verklaring voor de grote verschillen tussen de twee methodes, is dat de BMA beslissingen heeft genomen in belangrijke economische sectoren met omvangrijke omzetten in de relevante markt(en) (bijv. elektriciteit), maar waarbij de waarde van de verkochte goederen of diensten van de betrokken onderneming(en) die gebruikt werden om de boete te bepalen relatief beperkt was.

12. Het prioriteitenbeleid van de Belgische Mededingingsautoriteit voor 2015

12.1. Inleiding

Een efficiënte werking van de markten leidt tot een duurzame en inclusieve groei ten gunste van de ondernemingen en de consumenten. De discipline die opgelegd wordt door een concurrentiële omgeving vormt hierbij een belangrijke meerwaarde voor de ondernemingen, maar eveneens voor de consumenten. De Belgische Mededingingsautoriteit (hierna de “BMA”) levert aldus een actieve bijdrage tot de initiatieven die de werking van de concurrentie op de markten beschermen met het oog op het verbeteren van het welzijn van de consumenten en de ondersteuning van de groei, de tewerkstelling en de competitiviteit van de economie.

De doelstelling hierbij is om de eventuele problemen die zich voordoen binnen een bepaalde markt op te sporen, en om hiervoor een oplossing aan te brengen rekening houdend met de structuur van die markt. Naast het indirect optreden via haar participaties in internationale adviescomités en werkgroepen beschikt de BMA over drie soorten instrumenten om de werking van de markten te bevorderen:

- i) De formele procedures gericht op de vervolging van inbreuken op de Belgische en/of Europese wetgeving inzake mededinging;
- ii) De controle op de concentraties;
- iii) Het informele mededingingsbeleid, dat een breed spectrum aan interventie-mogelijkheden omvat.

Het informele mededingingsbeleid behelst aan de ene kant het interpreteren van de concurrentieregels en het toelichten van de handelingen van de BMA aan de hand van antwoorden op vragen die gesteld worden door stakeholders, of vragen die gesteld worden aan de contactpersonen die vermeld staan op de website van de autoriteit. In de praktijk wordt de interpretatie van concurrentieregels via verschillende kanalen verspreid, waaronder de publicatie van richtsnoeren, de informele adviezen, de bijstand aan jurisdictie (amicus curiae), de deelname aan conferenties en de bijdragen aan publicaties over mededingingsrecht. Het informele mededingingsbeleid van de BMA houdt aan de andere kant een screening van de mededingingswetgeving in, waarbij de autoriteit betrokken is bij het uitwerken van de regelgeving⁶², teneinde te verzekeren dat deze de mate van concurrentie op de markten niet vermindert.

Vermits de BMA niet over een discretionaire bevoegdheid beschikt wat betreft het selecteren van dossiers inzake de controle op concentraties, behandelt deze nota over de prioriteiten van de BMA enkel de eerste van deze drie beleidsinstrumenten. De toepassing van het mededingingsrecht inzake restrictieve praktijken met het eventueel opleggen van boetes vormt inderdaad de kern van de activiteiten van de BMA, en bepaalt grotendeels de impact van de ondernomen acties van de BMA op de werking van de markt. Deze toepassing van het recht laat toe om onmiddellijk te reageren op het gedragen van de marktpelers, bijvoorbeeld door het opleggen van boetes teneinde inbreuken te sanctioneren en te ontmoedigen, maar evenzeer door het opleggen van corrigerende maatregelen, zoals de voorlopige maatregelen, of door het verplicht maken van verbintenissen die door de bedrijven werden voorgesteld. Deze impact beperkt zich niet tot het directe effect van de procedure op de markt in kwestie, maar breidt zich uit tot het verwachte effect op het gedrag van andere ondernemingen en de capaciteit om de economische groei te ondersteunen.

De voorliggende nota werd opgesteld door het directiecomité van de BMA overeenkomstig artikel IV.25 van het Wetboek van Economisch Recht.

De nota is als volgt opgedeeld :

- Sectie 2 legt uit op welke manier de BMA de selectie maakt van de formele onderzoeken die ze uitvoert ;
- Sectie 3 beschrijft de strategische en sectoriële prioriteiten inzake mededingingsbeleid die de BMA zal nastreven in het jaar 2015.

12.2. Het bepalen van de prioriteiten

De formele procedures gericht op de vervolging van inbreuken vormen de harde kern van de instrumenten waarover de BMA beschikt om ontradend op te treden. Met het oog op een optimaal gebruik van haar middelen zal zij haar interventies concentreren op die zaken waar het verwachte positieve effect van haar acties het grootst is, rekening houdend met de middelen die nodig zijn om de acties met succes uit te voeren. Ze moet hierbij het goede evenwicht vinden:

- tussen relatief eenvoudige zaken waarbij de meest evidente inbreuken worden vervolgd, en de meer complexe of innoverende zaken met een meerwaarde voor de rechtspraak;

- tussen de kartelafspraken, de verticale restricties en de misbruiken van machtspositie;
- tussen de zaken die toelaten om binnen een relatief korte periode te worden afgerond en de zaken die een langere onderzoekstermijn behoeven;
- tussen verschillende economische sectoren, teneinde een evenwicht te garanderen tussen strategische sectoren met een macro-economisch belang en andere sectoren, waarop het mededingingsrecht eveneens van toepassing is.

Zoals ook bij andere mededingingsautoriteiten het geval is, houdt de BMA rekening met 4 factoren om het belang van een zaak in te schatten⁶³:

- **Impact**—De autoriteit zal een evaluatie maken van de directe schade die het aangeklaagde gedrag heeft veroorzaakt in de betrokken sector, niet alleen wat betreft de gehanteerde prijs, maar eveneens inzake het effect op de kwaliteit van het product of de dienstverlening aan de consument. Ze zal ook rekening houden met diverse indirecte effecten, zoals het ontradend effect op andere inbreuken in aanverwante sectoren, en het effect op de waardeketen wanneer het aangeklaagde gedrag een impact heeft op de werking ervan.
- **Strategisch belang**—Een onderzoek opstarten ivm een vermeende inbreuk kan voor de BMA van strategisch belang zijn wanneer zij de sector, waar de inbreuk is gepleegd, als prioritair beschouwt (zie hieronder), of wanneer ze een interpretatie van de wet wil verduidelijken en de zaak een precedentswaarde kan hebben. Wanneer de autoriteit echter vaststelt dat andere instellingen beter geplaatst zijn om het specifiek probleem te behandelen, dan zal het strategisch belang ervan minder groot zijn.
- **Risico's**—De BMA zal minder geneigd zijn om middelen in te zetten ten behoeve van het onderzoek van een inbreuk wanneer het risico reëel is dat het onderzoek geen nuttig resultaat zal opleveren.
- **Middelen**—De BMA zal eveneens rekening houden met de middelen die noodzakelijk zijn om een onderzoek op te starten of om een onderzoek verder te zetten, en dit zal bepalend zijn voor het vastleggen van de kalender van de onderzoeken.

12.3. Strategische prioriteiten en prioritaire sectoren voor 2015

Niettegenstaande de BMA uiteraard de zware inbreuken op het mededingingsrecht zal vervolgen in alle sectoren van de economie, heeft de autoriteit de intentie om acties te ondernemen binnen de brede waaier van de volgende sectoren:

- **De geliberaliseerde sectoren en de netwerk-industrieën ;**

In het bijzonder de markten van de energie en de

telecommunicatie zullen een prioriteit blijven voor de BMA, om te vermijden dat de toenemende concurrentie in deze sectoren niet zou tegengewerkt worden door inbreuken op het mededingingsrecht. Wat de telecomsector betreft, lijkt er vooral een groot verschil wat betreft de concurrentiële dynamiek op de markt van de mobiele telefonie versus de concurrentiële druk op de markt van de vaste telefonie anderzijds. De BMA zal een bijzondere aandacht hebben voor de minder dynamische markten.

- **De sector van de grootdistributie en de relaties met haar leveranciers (bv de agro-voedingsindustrie);**

Zowel het onderzoek naar horizontale restrictieve praktijken, waar ook betrokkenheid was van de leveranciers, als het vergelijkend onderzoek van de prijsniveaus in de supermarkten bevestigen dat deze sector, die belangrijk is voor de economie en voor de consument, onze volle aandacht verdient.

- **De sector van de media en de digitale economie;**

De BMA zal haar aandacht blijven vestigen op het behoud van een effectieve concurrentie binnen de sector van de media en de digitale economie, in het bijzonder wat betreft de toegang voor consumenten tot inhoud, ongeacht het platform. Daarnaast zal de BMA erover waken dat innovatieve bedrijfsmodellen niet worden bedreigd door mededingingsbeperkende gedragingen, en zal ze haar adviserende bevoegdheden aanwenden om de aandacht te vestigen op eventuele reglementeringen die de komst of de verdere groei van nieuwe toetreders verhinderen.

- **De bankensector;**

De onderzoeken die gevoerd werden door andere mededingings- of marktautoriteiten inzake de bankensector hebben een aantal mededingingsbeperkende praktijken aan het licht gebracht. De Europese Commissie heeft de bankensector aangestipt als één van de prioritaire sectoren voor de volgende jaren. De BMA zal niet nalaten eventuele inbreuken in de sector te vervolgen indien blijkt dat zij ook de Belgische markt raken.

- **Dienstverlening aan bedrijven (en consumenten);**

In lijn met de aanbevelingen van internationale organisaties, en rekening houdend met het feit dat de concurrentiële verhoudingen tussen de operatoren gevoelig verschillend zijn naargelang de betrokken markt, zal de BMA zich blijven inzetten voor een efficiëntere werking van een aantal markten voor professionele dienstverlening. Daarom zal de BMA acties blijven ondernemen op twee fronten, namelijk enerzijds het toepassen van het mededingingsrecht op de beroepsverenigingen wanneer deze de regels overtreden, en anderzijds het pleiten voor het wegwerken van de restricties wat betreft de juridische vorm die een onderneming kan aannemen om haar diensten aan te bieden.

- **De sector van de openbare aanbestedingen ;**

De aanbestedende overheden bieden jaarlijks contracten aan voor een bedrag van ongeveer 50 miljard euro, dit vertegenwoordigt ongeveer 10 à 15% van het nationaal product⁶⁴. Bovendien zijn deze contracten uiterst gevoelig voor het ontstaan van kartelafspraken vermits bij de openbare aanbestedingen, in tegenstelling tot andere markten, de prijsevolutie geen impact heeft op de aanbestede hoeveelheden(vastgelegd door de aanbestedende overheden)⁶⁵.

Deze lijst van prioritaire sectoren zal herzien worden in samenspraak met het Prijzenobservatorium op basis van haar screening-methodologie. Het Prijzenobservatorium heeft recentelijk de ontwikkeling van een synthetische index voltooid dat dysfuncties in de markt meet gebaseerd op een aantal statische en dynamische indicatoren⁶⁶.

Wat betreft het type inbreuk dat de BMA zal vervolgen, zal zij een evenwicht nastreven tussen enerzijds het vervolgen van evidente inbreuken (hardcore inbreuken) en anderzijds meer complexe en/of of meer innoverende zaken. Rekening houdend met haar beperkte menselijke middelen, zal de BMA dit jaar haar aandacht voornamelijk vestigen op kartelafspraken, aangezien zij een belangrijk ongewenst effect hebben op de markt: naast het directe effect van de prijsstijging, verminderen dergelijke afspraken de stimuli voor innovatie bij de producten, en de stimuli om prijzen te vergelijken bij de consumenten.

21 april 2015

⁶⁴ Een studie van de OESO evalueert de openbare aanbestedingen op een bedrag van ongeveer 15% van het nationaal produkt : OESO (2007), « Bribery in procurement, Methods, actors and counter-measures ».

⁶⁵ Zie bijv. Heimler, A. (2012) « Cartels in Public Procurement », Journal of Competition Law & Economics.

⁶⁶ Zie Van Herreweghe, P. et A. Walckiers (2013), «De opvolging van marktwerking, een zinvol economisch instrument?» Carrefour de l'Economie 2013 01.

Publicaties 2014

De Vlieger, K. en J. Leonard, “Rechtspraak in kort bestek – Jurisprudence (extraits)”, ” Tijdschrift voor Belgische Mededinging – Revue de la Concurrence Belge.

Jans, G. en A. Walckiers, “Rôle du Chief economist” Tijdschrift voor Belgische Mededinging – Revue de la Concurrence Belge 2014, 1: 17-22.

Marchandise, J., “Editorial,” Tijdschrift voor Belgische Mededinging – Revue de la Concurrence Belge 2014, 4: 299-300.

Sahuguet, N. en A. Walckiers, “Hub-and-spoke conspiracies: the vertical expression of a horizontal desire?” (met N. Sahuguet), Journal of European Competition Law and Practice, (2014) 5 (10): 711-716 .

Steenbergen, J., « Quelques réflexions au sujet du contrôle des concentrations multi juridictionnelles », Concurrences, 1-2014, 21-23.

Steenbergen, J., “De vernieuwde Belgische Mededingingsautoriteit”, Recht in beweging, VRG Alumni en Maklu, Antwerpen 2014, 383-391.

Steenbergen, J., “Some reflections on legitimacy, accountability and independence” in N.Charbit and E. Ramundo (eds), William E. Kovacic Liber Amicorum: An Antitrust Tribute Volume II, Institute of Competition Law/Concurrences, Paris, 2014, 93-100.

Steenbergen, J., « Concurrence : effet utile sans culture de la concurrence ? », in M. Behar-Touchais, N. Charbit and R. Amaro (eds.), A quoi sert la concurrence, Institut de droit de la concurrence, Paris 2014, 727-733.

Walckiers, A., « Elargissement du contrôle des concentrations aux participations minoritaires : quelques avantages et inconvénients, » Mundi et Europae Civis - Liber Amicorum Jacques Steenbergen. D. Arts, W. Devroe, R. Foqué, K. Marchand and I. Verougstraete (eds.), Belgium, Larcier, (2014) : 609-620.

Contact

City Atrium
Vooruitgangstraat 50
1210 Brussel

T +32 2 277 52 72
F +32 2 277 52 53

<http://www.mededinging.be>

Voor bijkomende inlichtingen

Jacques Steenbergen
Voorzitter
Email: Jacques.steenbergen@bma-abc.be

Creatie en uitvoering

Blue4You

